

Statistik och Dataanalys I

Föreläsning 16 - Sannolikhetsmodeller II

Mattias Villani

Statistiska institutionen
Stockholms universitet

mattiasvillani.com

@matvil

mattiasvillani

- Poissonfördelning
- Exponentialfördelning
- Student- t
- Sannolikhetsmodeller och verkligheten

Poissonfördelning

- **Poissonfördelningen** är en fördelning för **räknedata** (antal).
- Om $X \sim \text{Poisson}(\lambda)$ så

$$P(X = x) = \frac{e^{-\lambda} \lambda^x}{x!}, \quad \text{för } x = 0, 1, 2, \dots$$

- Poisson har samma **väntevärde** och **varians**:

$$E(X) = \lambda$$

$$\text{Var}(X) = \lambda$$

- Exempel:
  - ▶ antal buggar i en mjukvara
  - ▶ antal budgivare i en eBay auktion
  - ▶ antal besök till läkaren

Poissonfördelning - interaktivt

Poissonfördelningen

λ :

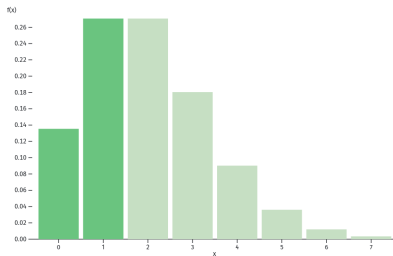
Quantile:

If $X \sim \text{Poisson}(2)$ then

$$E(X) = \lambda = 2.00$$

$$\text{Var}(X) = \lambda = 2.00$$

$$P(X \leq 1) = 0.4060$$

 Mattiias Villani Poisson distribution

 Observable

Poissonfördelning för antal bud på eBay

- Data från 1000 eBay-auktioner av samlarmynt.
- nBids är antalet budgivare i en given auktion.
- Olika värdefulla och olika reservationspris (lägsta pris).
- Fokus här på de 550 observationer med lägst reservationspris.
- Modell för nBids: $X_1, \dots, X_n \overset{\text{ober}}{\sim} \text{Pois}(\lambda)$.

	nBids	PowerSeller	VerifyID	Sealed	Minblem	MajBlem	LargNeg	LogBook	MinBidShare	Sold	low_res_price
1	2	0	0	0	0	0	0	-0.224	-0.209	True	low
2	6	1	0	0	0	0	0	0.607	-0.348	True	low
3	1	1	0	0	0	0	0	0.033	0.442	True	high
4	1	0	0	0	1	0	0	0.376	0.144	True	high
5	4	0	0	0	0	0	1	1.435	-0.41	True	low
6	2	0	0	0	0	0	0	-0.914	0.632	True	high
7	2	0	0	0	1	0	0	-0.248	0.295	True	high
8	2	0	0	0	0	0	0	-0.914	0.632	True	high
9	2	1	0	0	0	0	0	0.511	0.055	True	high
10	6	0	0	1	0	0	0	-0.362	0.025	True	high
11	0	1	0	0	0	0	0	-0.224	0.477	False	high

Wegmann, B. och Villani, M. (2011). Bayesian Inference in Structural Second-Price Common Value Auctions, [*Journal of Business and Economic Statistics*](#)

Punktskattning av modellparametrar

- Modell för nBids: $X_1, \dots, X_n \overset{\text{ober}}{\sim} \text{Pois}(\lambda)$.
- Hur väljer vi parametern λ ? **Punktskattning**. **Estimat**. $\hat{\lambda}$.
- **Momentmetoden**: Eftersom $E(X) = \lambda$ så är $\hat{\lambda} = \bar{x}$ rimligt.
- **Maximum likelihood**: välj det λ som maximerar sannolikheten för datamaterialet. 🥰
- Maximum likelihood-metoden funkar för alla modeller. 😎

Maximum likelihood för Poisson - interaktivt

Maximum likelihood estimation - Poissonfördelning

Modell: $X_1, X_2, \dots, X_n \overset{\text{ober}}{\sim} \text{Pois}(\lambda)$

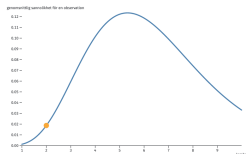
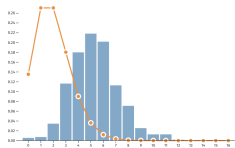
λ :

2

Visa maximum
likelihood
anpassning

Medelsannolikhet för observerad data med modellen $\text{Pois}(\lambda = 2)$ är 0.01872

Mattias Villani Maximum likelihood - Poissonmodellen

Observable

Exponentialfördelning

- Om $X \sim \text{Expon}(\lambda)$ så är **täthetsfunktionen**

$$f(x) = \lambda e^{-\lambda x}, \text{ för } x > 0$$

- $e \approx 2.71$ är Eulers tal.
- **Väntevärde** och **varians**

$$E(X) = \frac{1}{\lambda} \text{ och } \text{Var}(X) = \frac{1}{\lambda^2}$$

- **Exponentialfördelning** vanlig modell för **väntetider**.
  - ▶ Tid mellan samtal till stödlinje.
  - ▶ Tid mellan mjukvarureleaser.
- Exponential och Poisson-fördelningen hänger ihop:
  - ▶ Om **antalet samtal** till stödlinje per timme är **Poisson**($\lambda = 6$) så förväntar vi oss $\lambda = 6$ st samtal i timmen.
  - ▶ Då är **tiden mellan samtal** **Expon**($\lambda = 6$) och vi förväntar oss $1/\lambda = 1/6$ timmar (10 minuter) mellan samtal.

Exponentialfördelning

Exponentialfördelningen

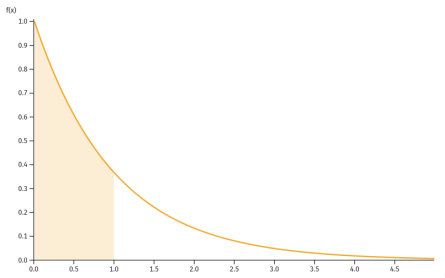
λ :
Kvantil:

Om $X \sim \text{Expon}(1.01)$ så gäller att

$$E(X) = \frac{1}{\lambda} = 0.990$$

$$\text{Var}(X) = \frac{1}{\lambda^2} = 0.980$$

$$P(X \leq 1) = 0.6358$$

Exponentialfördelning i R

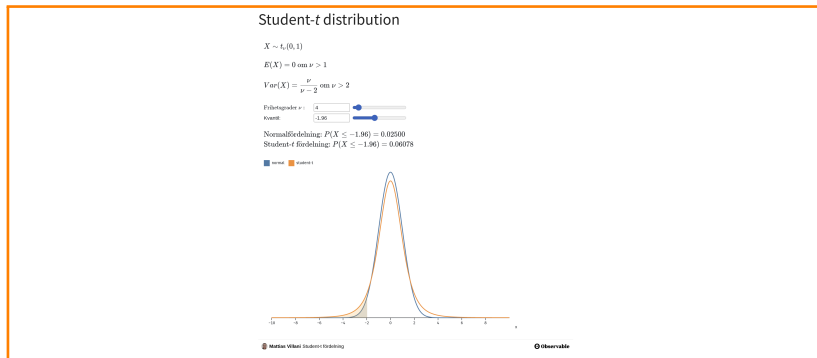
- $X \sim \text{Expon}(\lambda = 3)$. Parametern λ kallas `rate` i R.

Beräkning	R kommando	Kommentar
$f(0.5)$	<code>dexp(x = 0.5, rate = 3)</code>	$f(x)$ vid $x = 2$
$P(X \leq 0.5)$	<code>pexp(q = 0.5, rate = 3)</code>	
Kvantil	<code>qexp(p = 0.5, rate = 3)</code>	Medianen
10 slumpstal	<code>rexp(n = 10, rate = 3)</code>	

- **Täthetsfunktion** heter **density function** på engelska.
Därav namnet `dexp`.
- Se programkoden [exponential.R](#) på kurssidan.

Student- t fördelning (standard)

- $X \sim t_\nu(0, 1)$ är en **student- t** fördelning med ν **frihetsgrader**.
- **Kontinuerliga symmetriska** variabler över $(-\infty, \infty)$.
- Student- t har mer sannolikhet på **extrema utfall**.
- **Student- t** fördelning blir alltmer lik normal när ν ökar.

Varför student- t är viktig för inferens

- $X_1, X_2, \dots, X_n$ är oberoende data from $N(\mu, \sigma^2)$.
- Stickprovmedelvärdet

$$\bar{X} = \frac{\sum_{i=1}^n X_i}{n}$$

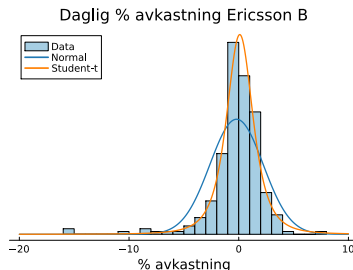
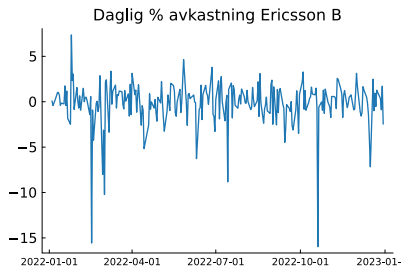
- Inferens: intresserad av fördelningen för det **standardiserad medelvärde**

$$\frac{\bar{X} - \mu}{SD(\bar{X})}$$

- Om variansen i populationen σ^2 **är känd** så är det **standardiserade medelvärde normalfördelat**.
- Om variansen i populationen σ^2 **är okänd**, och måste skattas med s^2 , så är det **standardiserade medelvärde student- t fördelat** med $\nu = n - 1$ frihetsgrader.

Student- t som modell för aktieavkastning

- Daglig avkastning Ericsson B aktie under hela år 2022.
- Finansiella data har ofta extremvärden. **Tunga svansar.**
- Maximum likelihood: $\mu = 0.094$, $\phi = 1.279$ och $\nu = 2.706$.

Allmän Student- t fördelning för datamodellering

Allmän Student- t distribution

$$X \sim t_{\nu}(\mu, \phi^2)$$

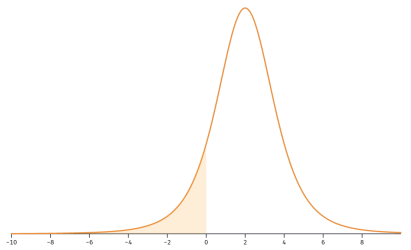
$$E(X) = \mu \text{ om } \nu > 1$$

$$\text{Var}(X) = \frac{\nu}{\nu - 2} \phi^2 \text{ om } \nu > 2$$

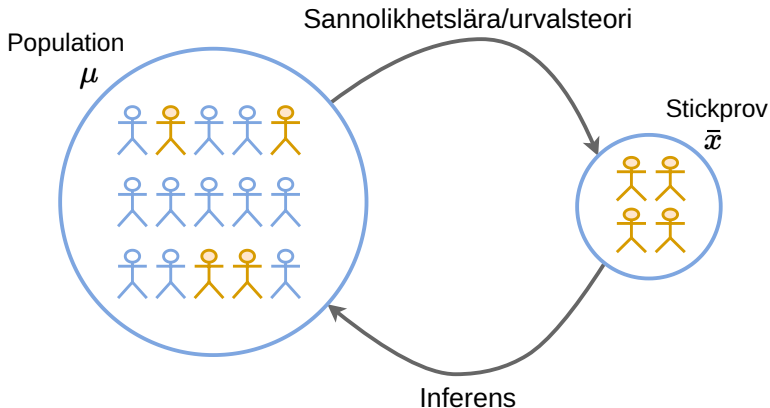
Läge μ :	<input type="text" value="2"/>	
Skala ϕ :	<input type="text" value="1.5"/>	
Frihetsgrader ν :	<input type="text" value="4"/>	
Kvantil:	<input type="text" value="0"/>	

visa
normalfördelning ☐

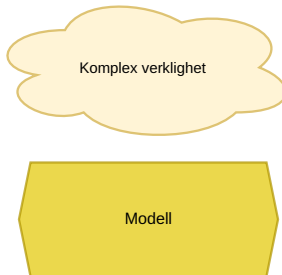
Student- t fördelning: $P(X \leq 0) = 0.1266$

Population och stickprov - ändliga populationer

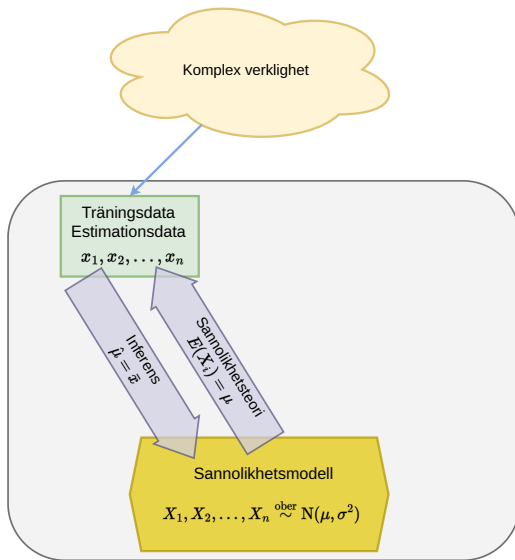

Modeller som en förenkling av verkligheten

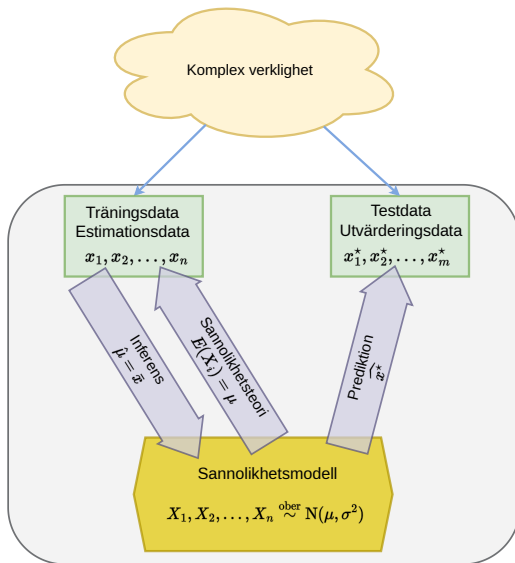

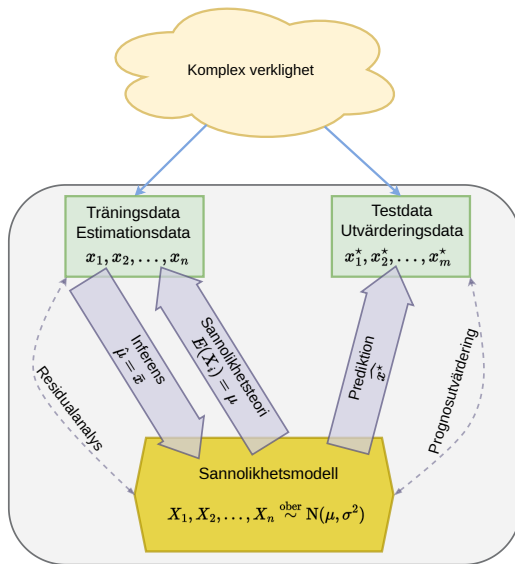
Sannolikhetsmodeller och inferens

Sannolikhetsmodeller möter verkligheten - prediktion

Modellering är en iterativ process

Slutmålet är ofta beslutsfattande i en osäker värld

